

ДІЯЛЬНІСТЬ УЦР ПО ФОРМУВАННЮ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі розглянуті питання, пов'язані з формуванням державного кордону Української Народної Республіки в період діяльності Української Центральної Ради.

Ключові слова: державний кордон, етнічна територія, Українська Народна Республіка.

Abstract

The article examines issues related to the state border formation of the Ukrainian Nation Republic during the period of activity of the Ukrainian Central Rada.

Keywords: state border, ethnic territories, Ukrainian Nation Republic.

Вступ

Невід'ємною ознакою суверенітету держави і обов'язковим елементом будь-якого державно-територіального організму є кордон. Останнім часом з уст російських високопосадовців лунають заяви про те, що Україну штучно створили на "ісконно руських" землях, що ніякої Української держави не існувало, як і не існувало окремого українського народу. Російські імперці традиційно фальсифікують історію. Ось чому питання формування українських кордонів залишається доволі актуальним.

Основна частина

Після падіння монархії в Російській імперії і поразки Австро-Угорщини в Першій світовій війні активізувався український національно-визвольний рух, який призвів до виникнення УНР і ЗУНР. Питанню визначення їхніх кордонів було приділено велику увагу і застосований науковий підхід.

Концепції формування кордонів сформувалися у міждержавних відносинах ще у ХІХ ст. Встановлення кордонів визначалося з географічних або етнічних принципів. Природні кордони встановлювалися по природних рубежах, які забезпечували умови для розвитку держави і його оборони. Етнічні українські землі здебільшого не мають природних кордонів. Відповідно до теорії етнічних меж проведення кордонів в такому випадку має відбуватися згідно з перевагою тієї чи іншої мови, оскільки саме вона є ідентифікатором національної приналежності. Сучасні державні кордони сформовано переважно за цим принципом.

Визначення кордонів Української Народної Республіки відбулося на підставі результатів перепису населення, що був проведений в Російській імперії в 1897 р. Українська Центральна Рада взяла до уваги його результати. За даними цього перепису, українці становили абсолютну більшість у 9 губерніях: Подільській (80,9% усього її населення), Київській (79,2%), Волинській (70,1%), Полтавській (93,0%), Харківській (80,6%), Чернігівській (66,4%; в українських повітах – від 86 до 98%), Катеринославській (68,9%), Херсонській (53,5%), Таврійській губернії (42,2%, у материковій частині – 60,6%) [1]. У кожному з повітів цих губерній, за винятком чотирьох північних повітів Чернігівщини та півострівної частини Таврійської губернії (Крим), українці становили абсолютну, зрідка – відносну більшість. Крім цього, чимала кількість українців мешкала на території окремих повітів інших губерній, що межували з дев'ятьма українськими, і становили суцільний український етнографічний масив.

На початку свого існування Українська Центральна Рада виступала за автономію України у складі демократичної Росії. Делегація УЦР в травні 1917 р. пропонувала Тимчасовому уряду ухвалити декларацію, в якій територія автономної України визначалася в межах "губерній Київської, Подільської, Волинської, Чернігівської, Полтавської, Харківської, Катеринославської, Херсонської і Таврійської". Водночас наголошувалось, що "виділення неукраїнських частин з цих губерній і, навпаки, включення в склад української області українських частин із суміжних губерній, якими є Холмська, Гродненська, Мінська, Курська, Воронежська, Кубанська область та інші надається Крайовій Раді, по узгодженню з Тимчасовим урядом та населенням цих територій" [1].

Спочатку Тимчасовий уряд ігнорував прохання УЦР про надання автономії, але згодом зрозумівши, що вона в Україні користується великою підтримкою населення, вирішив змінити своє ставлення. Він визнав Генеральний секретаріат Української Центральної Ради органом крайового управління. Проте, згідно з "Тимчасовою інструкцією Генеральному секретаріатові Тимчасового уряду на Україні" від 4 серпня 1917 р., підвладними Генеральному секретаріатові визнавалися лише 5 губерній – Волинська, Подільська, Київська, Полтавська, Чернігівська (без чотирьох північних повітів – Суразького, Мглинського, Стародубського, Новозибковського) [2]. Це були майже всі землі Української козацької держави гетьмана Б. Хмельницького в час підписання з Московським царством Березневих статей 1654 р. Отже, Тимчасовий уряд при визначенні меж української автономії використовував виключно історичний критерій, а не критерій цілісного масиву українських етнічних земель. Тобто кордони українських земель у складі Російської держави у ХХ ст., на думку Тимчасового уряду, мали визначатися за реаліями ХVII ст.

Територіальні суперечки української влади з Тимчасовим урядом тривали недовго. 25 жовтня 1917 р. внаслідок більшовицького перевороту його було повалено. 7 листопада 1917 р. УЦР проголосила III Універсал, в якому кордони УНР визначалися наступним чином: "До території Народної Української Республіки належать землі, заселені у більшості українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Остаточне визначення границь Української Народної Республіки, як щодо прилучення частин Курщини, Холмщини, Вороніжчини, так і суміжних губерній і областей, де більшість населення українська, має бути встановлене по згоді зорганізованої волі народів" [3]. Цим універсалом УЦР засвідчила свою прихильність до етнографічного принципу при визначенні кордонів Української Народної Республіки. Такий підхід, однак, не давав їй підстав включити до складу УНР частину Таврійської губернії – півострів Крим, оскільки українці становили там меншість. Таким чином, керівники УЦР продемонстрували прихильність до етнографічного принципу при визначенні кордонів.

Більшовицька влада прагнула встановити контроль над Україною і здійснила спробу її окупації, видаючи агресію за допомогу проголошеній радянській Українській Народній Республіці. Її більшовицький уряд претендував на ті ж території, що й УЦР. Це доводило те, що керівництво Росії остаточно погодилося на етнографічний критерій при визначенні кордонів України. Для нього важливим було тільки те, щоб Україна була радянською.

Висновки

Отже, встановлюючи кордони Української Народної Республіки, Центральна Рада опиралася на об'єктивні дані і враховувала етнічне розселення українців. Твердження про «російськість» якихось територій України є черговим міфом сучасної російської пропаганди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В. Кордони державні України, принципи та історична практика їх визначень. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kordoni_Derzhavni_Ukraini (дата звернення: 02.03.2023).
2. Тимчасова інструкція Генеральному секретаріатові Тимчасового уряду на Україні (4 серпня 1917 р.). *Хрестоматія з історії держави і права України*. К.: Юрінком Інтер, 2003. С.301.
3. III Універсал Центральної Ради (7 листопада 1917 р.). *Хрестоматія з історії держави і права України*. К.: Юрінком Інтер, 2003. С. 307.

Ширшов Артем Ярославович – студент групи КОІС-226, факультет інформаційних електронних систем, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: 20temma05@gmail.com

Пономаренко Алла Борисівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: allapon96@gmail.com

Shyrshov Artem - Faculty of Information Electronic System, Vinnytsya National Technical University, Vinnytsia, e-mail: 20temma05@gmail.com

Ponomarenko Alla – PhD in History, Assistant Professor of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsya National Technical University, Vinnytsia, e-mail: allapon96@gmail.com